

Emlékezés Ambrus Bélára (1909–1979)

DR. PAPP JENŐ

A közelmúltban vesztettük el „A Bakony természeti képe” egyik legrégebbi munkatársát, Ambrus Bélát, aki a rovarok, atkák és mikrogombák által okozott gubacsok avatott tudósa volt. Az 1960-as évek elején életre hívott Bakony-kutatásba Ambrus Béla mint tevékeny kutató kapcsolódott be, hiszen már az 1950-es évek vége felé kezdett el területünkön kutatni. Halála nagyon váratlanul ért bennünket. Tudtuk róla, hogy már közeledik a 70. életévének a betöltéséhez – de azt is tudtuk róla, hogy még sok-sok terve van mind a Bakony gubacsvilágának kutatását, mind egyéb munkáit illetően. Tudtuk róla, hogy egészségi állapotában mutatkoznak aggodalomra okot adó tünetek, mégsem véltük azt, hogy ennyire közel a végzete. Úgy ismertük Ambrus Bélát, mint aki megőrizte fiatalos gondolkodását, kutatómunkája pedig lelkiileg és testileg egyaránt kiegyensúlyozta.

1909. november 3-án született a Trencsén megyei Belluson. Szegény sorsú szülői nehezen nevelték fel, mégis lehetővé tették számára, hogy elvégezze a tanítóképzőt Esztergomban. Tíz évig Kisterenyén tanított, majd 1939-től a budapesti Tankerületi Főigazgatóságon folytatta pedagógiai tevékenységét. 1945-ben nevezték ki a pesterzsébeti elemi iskola igazgatójává, ahol a felszabadulás után először kezdődött meg az oktatás Budapesten. Az újjáépítés során vállán súlyosan megsérült, majd ennek szövődményeképp tüdőfertőzéstől megbetegedett. Tartós betegsége miatt kellett abbahagynia az aktív tanítást. Mint biológus szakfelügyelő folytatta tevékenységét a fővárosban. Emellett a Fővárosi Pedagógiai Szeminárium munkájában rendkívül tevékenyen vett részt, illetve a pesterzsébeti Helytörténeti Múzeumnak alapító tagja lett. Közben megszerezte a főiskolai biológia–kémia szakos tanári oklevelét, 1952-ben nyerte el a Kiváló tanár minősítést. 1972-ben nyugdíjazták.

Családi élete minden fiatal számára példamutató lehet. 1940-ben nősült, feleségével, Segesdi Gizellával 39 évi boldog házasságot töltött el. Két gyermeket neveltek fel: Ágnes lányukat mint biológia–kémia szakos tanár folytatja édesapja munkáját, Béla fiuk műszerészettel foglalkozik.

Ambrus Béla felnőtt korában, az 1950-es évek derekán kezdett el foglalkozni a rovarok egyik jól ismert csoportjával, a gubacsokozó darazsakkal, szúnyogokkal és más ízeltlábúakkal, sőt a gubacsokozó mikrogombákkal is. Hamarosan felismerte, hogy a magyarországi és ezen túlmenően a Kárpát-medencei cecidológiában még alapvető faunisztikai kutatásokra van szükség. Elődei és kortársai, Paszlavszky József, Méhes Gyula, Balás Géza ugyan már elvégezték az első úttöréseket, mégis sok még a tennivaló az ország cecidofaunájának feltárása érdekében. Jó érzékkel ismerte fel, hogy a cecidológiában erre két út kínálkozik. Az ország egy-egy természeti tájának cecidofaunáját teljességre törekvően kikutatni az egyik út –, a másik út pedig az ország arborétumainak és botanikus kertjeinek különlegességeikkel is kocsogató gubacsvilágát felderíteni. Mindkét munkát Ambrus Béla vállalta és céltudatosan végezte. Szinte valamennyi szervezett táj kutatásnak, nevezetesen a Bakony-, Alpokalja-, Dél-Dunán-

túl-, Hortobágy- és Kiskunság-kutatásnak aktív résztvevője volt. Hallatlan lelkesedéssel és kitartással járta ezeket a tájakat. Bakonyi gyűjtő- és feldolgozó munkájának talán legmaradandóbb értéke a mintegy kétezer kapszulából álló gubacsgyűjtemény, amit a zirci Bakonyi Természettudományi Múzeum őriz. A Kárpát-medencéből körülbelül ezer gubacs-képző fajt ismerünk, melynek több mint felét Ambrus Béla megtalálta a Bakonyban, szám szerint 392 gazdanövénnyel 552 zoocecidiummal és 42 gazdanövénnyel 37 fitocecidiummal. Egyik utolsó tanulmányában állapítja meg, hogy „Egy évtizednyi – cecidológiai szempontból végzett rendszeres kutatás alatt szerzett ismeretek összegzésével hazánk legkutatottabb területeként könyvelhetjük el a Bakonyt.”

1. ábra: Ambrus Béla bakonyi gyűjtőúton az 1970-es évek elején
Abb. 1: Béla Ambrus auf einem Sammelweg im Bakony-Gebirge
Anfang der 1970-ten Jahren.

A Bakony hegyvidék gubacsairól összesen nyolc tanulmányt írt. Ezek közül kiemelkedik „A Bakony zoocecidiumai” című dolgozata. Ebben foglalja össze tájunk gubacsairól való ismereteinket – ami tulajdonképpen egyértelmű Ambrus Béla bakonyi kutatásainak összegezésével. Ebből a munkából tűnik ki leginkább az, hogy Ambrus Béla milyen alaposan kutatta a Bakony gubacsait. Nagyon sok bakonyi hegyen és völgyön járt és gyűjtött, cecidológiai szempontból pedig a nevezetesekeket többször is felkereste. Így tudta tíz évi munka során összegyűjteni a közel hatszáz cecidumfajt, melyek közül számos hazánk faunájára nézve is újnak bizonyult. Közülük kiemelkednek a következő fajok: *Andricus keszthelyensis* MÉHES, *Contarinia aequalis* KIEFFER, *Contarinia lonicerarum* F. LOEW., *Dasyneura engsfeldi* RÜBSAMEN, *Dasyneura loewi* MIK., *Dasyneura potentillae* WACHTL, *Diarthromomyia florum* KIEFFER, *Hoplocampoides xylostei* GIRAUD, *Timaspis cichorii* BALÁS.

Ambrus Béla összesen 45 cecidológiai tanulmányt írt, melyek különböző fővárosi és vidéki folyóiratokban – évkönyvekben jelentek meg. Dolgozatai igen jelentős mértékben járulnak hozzá az ország cecidofaunájának alapvetéséhez. Valamennyi dolgozatában kitér etológiai–ökológiai–állatföldrajzi megfigyeléseire és az eredmények mértéktartó közlésére. A gubacsokozók életmódjának felderítése mindig érdekelte, és egyetlen dolgozatából sem hiányzanak idevágó közlései, amit szívesen és élményszerűen, mégis megfelelő tárgyilagossággal írt meg.

Ambrus Bélát, mindannyiunk Béla bácsiját nagyon szerettük és tiszteltük. Barátságos és mindig segíteni kész egyénisége mindenkit megnyert. Talán nem is akadt életében olyan munkatársa, akivel legalább jó kollégiai viszonyban

ne lett volna. Az élet rendjéhez hozzátartozik az eltávozás. Béla bácsinak is el kellett örökre távoznia, de életművét ránk hagyta, amit megőrztünk mind a magunk, mind a jövő számára. Gondolkodására talán legjellemzőbb és gyakran elmondott erkölcsi értékelését pedig mélyen szívünkbe zárjuk: egy ember annyit ér amennyit másoknak adni tud.

Ambrus Béla bakonyi tanulmányainak jegyzéke

1. Adatok a Balaton-felvidék és a Bakony flórája cecidiumainak ismeretéhez I. – Fol. Ent. Hung., 1964, 17: 7–56.
2. Adatok a hazai gubacsfauna ismeretéhez V. Tihanyi-félsziget zoocecidiumai. – Fol. Ent. Hung., 1964, 17: 245–264.
3. A Zirci Arborétum cecidiumai. – Bot. Közlem., 51: 87–94.
4. A Szigligeti Arborétum gubacsai. – A Veszprém megyei Múzeumok Közleményei, 7: 241–250.
5. Az Északi-Bakony gubacslegyci (Diptera, Cecidomyiidae). – A Veszprém megyei Múzeumok Közleményei, 7: 367–383.
6. Fitocecidiumok a Bakonyból. – A Veszprém megyei Múzeumok Közleményei, 13: 25–32.
7. A Szigligeti Arborétum gubacsai, II. – A Veszprém megyei Múzeumok Közleményei, 13: 85–92.
8. A Bakony zoocecidiumai. – A Veszprém megyei Múzeumok Közleményei, 14: 55–84.

Ambrus Béla irodalmi munkásságának jegyzékét lásd a Rovartani Közlemények 1980. évi 33. kötetében.

ERINNERUNG AN BÉLA AMBRUS (1909–1979)

Béla Ambrus war ein ausgezeichnete ungarische Kenner der gallenverursachenden Lebewesen (Insekten, Pilze). Am Forschungsprogramm „Das Naturlandschaftsbild des Bakony-Gebirges” nahm er ausserordentlich aktiv teil. Von der Flora-Fauna des Bakony-Gebirges wies er beinahe 600 gallenverursachende Insekten, Milben und Mikropilze nach. Von seinen 45 Studien geben 8 ausschliesslich die Gallen des Bakony-Gebirges bekannt. Seine Gallensammlung aus dem Ba-

kony-Gebirge wird vom Bakonyer Naturwissenschaftlichen Museum in Zirc aufbewahrt.

A szerző címe (Anschritt des Verfassers):

Dr. PAPP Jenő
H-1088 Budapest
Baross u. 13.